

AASPERE MÕIS

1250. aastal kuulus Katkanta-guse (saksa keeles Kattentack) 6-adramaaline küla Lydbrechtile, siis Bartolomäus Hastferile. 1498. aastal andis Diedrich Treviden valduse üle Hans Hastferile, kelle nime järgi sai Kattentack oma eestipärase nime — Aaspere. Teadaolevail andmeil eksisteeris Aaspere mõis juba 1583. aastal.

Rahvatraditsiooni järgi olevat Aaspere mõisnik Johann Hastfer olnud hirmus tige ja metsik mees. Ta lasknud inimeste seljast nahribasid lõigata ning harjutanud talumeestel oma mõõgaosavust ja jõu tublidust. Arvatakse, et sellestasust Johann Hastferist on kirjutatud raamat «Aaspere päits», kus on juttu mõisniku julmusest ja piinamisest.

Põhjasõja ajal olid Aaspere

mõisa majutatud Rootsi sõjaväeosad, keda mõis varustas moonaga. Samal ajal asus Veltsis kuningliku ihukaardiväe rügement, kelle toitlustamisest võttis osa ka Aaspere mõis. Sel ajal kuulus Aaspere mõis ooberst Wilhelm Heinrich Hastferile, Eestimaa maamiilitsa Viru rügemendi ülemale, kelle algatusel ja kulul ehitati 1720-ndate aastate keskel Käsmu kabel. Rahvasuu teab pajatada hoopiski, et «...Käs-mu kabeli ehitatud juba teadmata ajal keegi merehädast Käs-mu randa pääsenud laevakapten tänutäheks oma pääsemise eest...». Käs-mu kabeli juurde kuulunud vanasti ka tükk maad kabeli laulumehe (kõstri) ülalpidamiseks. 1846. aastal liideti see maatükk Aaspere mõisa külge.

1720.—1760. aastani olid Aas-

pere mõisa omanikeks von der Pahlenid. XVIII sajandi teisel poolel kuulus Aaspere mõis, mille suurus oli 1765. aastal 26 4/5 ning 1774. aastal 30 2/5 adramaad, rüütelkonna sekretärile parun B. G. v. Stackelbergile. Selsamal ajal oli Aaspere mõisa maavalduste hulgas ka Käs-mu rannaküla. 1782. aastal oli Aaspere mõisas talurahvast 720 hinge, neist 341 meest ja 379 naist. 1795. aastal korraldatud hingede revisjoni järgi oli rahvaarv tõusnud: 384 meest ja 427 naist, kokku 811 inimest. Selsamal ajal oli mõisas 19-liikmeline grupp ehitustöölisi — venelasi.

Alates 1796. aastast oli Aaspere mõis Dellingshausenite valduses. Mõisa omandas ostu teel maanõunik vabahärra Friedrich Adolf von Dellingshausen, kes oli eelnevalt müünud oma isalt pärandusena saadud kaks mõisat Saaremaal ja isamaja Arensburgis (Kuressaares).